

Мельник Євгеній Юрійович,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу,
Факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
eugene_melnik@ukr.net

Бояркіна Ганна Вікторівна,
старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу,
Факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
dn_anna@yahoo.com

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ / СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Загальновідомо, що успішність в оволодінні іноземною мовою зумовлюється не тільки методикою, яка застосовується вчителем/викладачем (методами, прийомами, дидактичними матеріалами), а й ставленням учнів/ студентів до предмету навчальної діяльності, тобто їхньою вмотивованістю щодо вивчення іноземної мови. Сьогоднішні учні/ студенти хочуть вивчати мови швидко, з найменшими затратами зусиль і у більшості випадків максимально прагматично: їм бракує часу та бажання вчити те, що «тут і зараз» є позбавленим, на їхню думку, практичної цінності.

Вони мають у своєму розпорядженні інформаційні ресурси та технічні засоби, які можна ефективно використовувати в навчанні і про які їхні попередники могли тільки мріяти. На жаль, вільний доступ до величезного об'єму інформації та сучасні можливості її швидкої обробки викликають у молоді ілюзорне уявлення про те, що засвоєння навчального матеріалу може і повинно відбуватися настільки ж безпроблемно, як комп'ютер, наприклад, розв'язує

найскладніше математичне завдання. Такі сподівання учнів/ студентів – реальність, яку не можна не враховувати.

Психологи зазначають, що навіть при наявності сильної мотивації на початку вивчення іноземної мови інтерес учнів/ студентів втрачатиметься, а результативність навчального процесу знижуватиметься, якщо методика, яка використовується на заняттях, не відповідатиме їхнім сподіванням.

Водночас відсутність мотивації та інтересу до занять є одним із найбільш стресових і деструктивних факторів. Мотивація учнів/ студентів у навчальному процесі може бути а) зовнішньою (не пов'язаною безпосередньо зі змістом предмету, а обумовленою винятково зовнішніми обставинами: програмою навчального закладу, вимогами професії тощо) та/ або б) внутрішньою (пов'язаною не з зовнішніми обставинами, а безпосередньо з самим предметом: сприйняттям його як цікавого, привабливого, не складного для засвоєння тощо). Зовнішня мотивація не може бути єдиною психологічною основою вивчення іноземної мови, без формування внутрішньої мотивації взаємодія вчителя/ викладача й учнів/ студентів ускладнюється, гальмується.

Очевидно, що внутрішня мотивація у великій мірі залежить, «підживлюється» від методики навчання іноземної мови – настільки, що вона може навіть замінити зовнішню мотивацію, коли нагальна потреба у засвоєнні іншомовного коду зникає: ми охоче робимо те, що нам подобається, що викликає інтерес, проте не є життєво необхідним.

На початковому етапі вивчення іноземної мови, коли активно засвоюються базова лексика та основні граматичні структури, формуються фундаментальні мовленнєві навички шляхом інтенсивного вправлення, увага до підтримання та підсилення внутрішньої мотивації є визначальним фактором ефективності навчального процесу: учні/ студенти поступово розуміють, що засвоєння іноземної мови є результатом певних зусиль і значних витрат часу, і усвідомлення цього може їх демотивувати.

Отже, вчителям/ викладачам варто застосувати весь арсенал прийомів, які впливатимуть на емоційно-розумову діяльність учнів/ студентів і активізуватимуть наступні компоненти внутрішньої мотивації [1; 2; 4; 5]:

1) інтелектуальну (лінгвопізнавальну) мотивацію, або мотивацію інтелектуальної активності (готовність та бажання учнів/ студентів аналізувати мовленнєвий матеріал та творчо опрацювати його, знаходити правила та закономірності в лексиці та граматиці);

2) емансипаторну мотивацію (задоволення від успіхів у вивченні іноземної мови, від самооцінки набутої іншомовної компетенції). Прийоми, що «вмикають» внутрішню мотивацію, дозволяють зрозуміти, запам'ятати й опрацювати навчальний матеріал швидко, невимушено, у цікавій формі та навіюють учням/ студентам упевненість у тому, що оволодіти іноземною мовою нескладно.

Як свідчить наш досвід навчання іноземних мов, шляхи формування в учнів/ студентів внутрішньої мотивації як запоруки успішної навчальної діяльності пов'язані перш за все із а) забезпеченням активного пізнавального інтересу; б) організацією невимушеного, швидкого та стійкого засвоєння матеріалу; в) мінімізацією психологічної напруги та підвищенням працездатності учнів/ студентів.

Досягти реалізації усіх згаданих умов може максимальне застосування мнемотехнічних (мнемонічних) прийомів [3], оскільки саме засвоєння великого об'єму нового лексико-граматичного матеріалу є головною проблемою та найбільшим стресогенним фактором на початковому етапі вивчення іноземної мови. В умовах одночасного вивчення двох іноземних мов навчальне навантаження зростає ще більше, проте в багатьох випадках взаємозв'язки, що існують між мовами, дозволяють суттєво інтенсифікувати запам'ятовування лексичних одиниць і мовленнєвих конструкцій. Ідеться перш за все про позитивний потенціал міжмовної інтерференції, а саме – про активне залучення до дидактичних матеріалів інтернаціонального словника, наявність якого викликає в учнів/ студентів почуття задоволення та психологічного комфорту («Ми вже багато знаємо в новій мові!»). Наприклад:

- Італійська – українська:
bagaglio – багаж
biblioteca – бібліотека

borsetta – борсетка
chirurgo – хірург
cifra – цифра
costoso – коштовний
cotoletta – котлета
cravatta – краватка
cucina – кухня
divano – диван
moda – мода
moneta – монета
muro – мур
nuovo – новий
occhi – очі
occhiali – окуляри
palazzo – палац
parasole – парасоля
parrucchiere – перукар
pomodoro – помідор
sciarpa – шарф
scolaro – школяр
terrazza – тераса
torta – торт
valigia – валіза
zucchero – цукор

• Італійська – англійська – українська:

accademia – academy – академія
aroma – aroma – аромат
biologia – biology – біологія
chitarra – guitar – гітара
collezione – collection – колекція
colore – colour – колір
costare – to cost – коштувати
fantastico – fantastic – фантастичний
fisica – physics – фізика
fonetica – phonetics – фонетика
fortezza – fortress – фортеця

geografia – geography – географія
grammatica – grammar – граматика
iniziare – to initiate – ініціювати
intenzione – intention – інтенція
istituto – institute – інститут
lampada – lamp – лампа
macchina – machine – машина
matematica – mathematics – математика
melodia – melody – мелодія
musica – music – музика
nervoso – nervous – знервований
persona – person – персона
popolare – popular – популярний
profumeria – perfumery – парфумерія
severo – severe – суворий
sorpresa – surprise – сюрприз
studente – student – студент
umore – humour – гумор
università – university – університет

- Італійська – англійська:
agosto – August
aprile – April
attenzione – attention
autunno – autumn
avventura – adventure
bicicletta – bicycle
birra – beer
carota – carrot
desiderio – desire
difficile – difficult
esperienza – experience
famiglia – family
finire – to finish
gentile – gentle
importante – important
interessante – interesting
invitare – to invite

libertà – liberty
magnifico – magnificent
mercato – market
messaggio – message
miracolo – miracle
montagna – mountain
movimento – movement
necessario – necessary
ombrello – umbrella
ospedale – hospital
possibilità – possibility
soddisfazione – satisfaction
splendido – splendid
successo – success
tavolo – table
urgente – urgent
vacanza – vacation
valido – valid
violino – violin

Студенти, які паралельно вивчають англійську/ французьку/ італійську мови, з легкістю розуміють цілі речення, побудовані на основі інтернаціонального словника:

The professor of French language prefers Italian music. – Le professeur de français préfère la musique italienne. – Il professore di francese preferisce la musica italiana.

The lesson is long. – La leçon est longue. – La lezione è lunga.

My kitchen is marvelous. – Ma cuisine est merveilleuse. – La mia cucina è meravigliosa.

Attention! The train is arriving to the station. – Attention ! Le train arrive à la station ! – Attenzione! Il treno arriva alla stazione!

The secretary of the director is preparing coffee. – La secrétaire du directeur prépare un café. – La segretaria del direttore prepara un caffè.

Використання таких речень розвиває мовленнєву здогадку, сприяє розвитку творчого мислення, надає навчальному процесу емоційного забарвлення, оскільки опрацювання подібних фраз не є складним і може проходити в ігровій формі. Максимальне

використання інтернаціонального словника втілюється в підході, який передбачає надавання переваги інтернаціональним лексичним одиницям у синонімічних рядах.

Так, при паралельному вивченні англійської та італійської мов, наприклад, на початковому етапі варто використовувати перші слова в парах *professore = insegnante*, *studiare = apprendere*, *arrivare = venire*, *stupido = sciocco*, оскільки вони мають впізнавані «відповідники»: англ.: *professor, to study, to arrive, stupid*.

Активізуючи пізнавальний інтерес учнів/ студентів та розвиваючи їхню мовну здогадку, викладач забезпечує засвоєння учнями/ студентами інтернаціонального словника навіть тоді, коли зрозуміти лексичні одиниці нової іноземної мови вдасться не одразу. Так, наприклад, для сприйняття певних італійських слів у порівнянні з англійськими, учні/ студенти повинні дізнатися, що в італійській мові неможливі фонетичні сполучення «приголосний + /l/», «/k/ + /t/». Після пояснень учителя/ викладача щодо зазначених фонетичних явищ відповідне англійське слово називається учнями/ студентами без вагань:

- Італійська – англійська:

architetto – ... (architect)

attivo – ... (active)

attore – ... (actor)

attuale – ... (actual)

biondo – ... (blond)

chiaro – ... (clear)

contatto – ... (contact)

corretto – ... (correct)

didattico – ... (didactic)

direttore – ... (director)

dottore – ... (doctor)

elettrico – ... (electric)

fatto – ... (fact)

fattore – ... (factor)

fiore – ... (flower)

oggetto – ... (object)

ottobre – ... (October)

pianeta – ... (planet)

piano – ... (plan)
pianta – ... (plant)
piattaforma – ... (platform)
piatto – ... (plate)
progetto – ... (project)
rispetto – ... (respect)
settore – ... (sector)
soggetto – ... (subject)

Запам'ятовуванню певної кількості лексичних одиниць іноземної мови сприятимуть ейдетичні асоціації, що виникають на основі співзвучності слів та її образного сприйняття та творчої інтерпретації:

- Італійська – українська:

nascondersi («заховатися») – нашкодити та заховатися від покарання;

spegnere («вимкнути») la televisione – спинити, припинити, зупинити роботу телевізора, вимкнути його;

per cena («вечеря») – Їжа, яку подали на вечерю, є занадто перчена.

Через попередній «серйозний» досвід вивчення іноземних мов учні/ студенти бувають спочатку настільки ж не готові усвідомити дієвість такого прийому, наскільки потім вони активно та з радістю ним користуються, при цьому індивідуальні асоціативні знахідки стають надбанням усієї навчальної групи.

Співзвучність слів та творчий підхід до її сприйняття допомагають ефективно запам'ятати деякі граматичні явища:

- Італійська – українська:

1) певні закінчення при дієвідмінюванні: andiamo – andate, troviamo – trovate: ходимо – ходите, знаходимо – знаходите;

2) утворення форми жіночого роду прикметників: povero – povera – бідна, coraggioso – coraggiosa – смілива, moderno – moderna – сучасна, severo – severa – сувора;

3) утворення множини іменників чоловічого роду: appartamenti – квартири, spagnoli – іспанці, tavoli – столи, problemi – проблеми.

Схожість у граматичних конструкціях, до якої вчителі/ викладачі привертають увагу учнів/ студентів, також сприятиме ефективному запам'ятовуванню граматичного матеріалу:

- Італійська – англійська:

1) *Avere* + participio passato (Passato Prossimo) = to have + Past Participle (Present Perfect)

ho visitato – I have visited

hai visitato – you have visited

ha visitato – he (she) has visited

abbiamo visitato – we have visited

avete visitato – you have visited

hanno visitato – they have visited

2) *Stare* + gerundio = to be + verb_ing (Present Continuous)

sto visitando – I am visiting

stai visitando – you are visiting

sta visitando – he (she) is visiting

stiamo visitando – we are visiting

state visitando – you are visiting

stanno visitando – they are visiting

Перевіреним мнемотехнічним прийомом, який довів свою безумовну ефективність, є використання римованого іншомовного матеріалу. Мова йде про короткі, часто кумедні та навіть абсурдні за змістом фрази, мета яких полягає в акцентуванні уваги учнів/студентів на певних лексичних одиницях, що запам'ятовуються завдяки їхній неординарній подачі:

- Італійська:

Al ballo balliamo, a cena ceniamo.

Che bella tradizione parlare senza donne.

Che forza! Che bellezza!

Fumare al mare... ha senso di fare?

Il tuo gesto non è onesto.

Leone non mangia melone/limone.

Mangi spesso la bistecca in biblioteca?

Non tutte le sorelle sanno fare le frittelle.

Papa vero è molto sincero, davvero?

Pinocchio piccolo è molto ridicolo.

Pomodori, cetrioli hanno simili colori?

Puoi aspettare? Ho una cosa da fare.

Quale colore ti fa uno stupore?

Questa pesca non è fresca.

Questo aglio nel tuo bagaglio è veramente un grosso sbaglio.
Si può vedere il sole sotto il parasole?
Star bene, star male tutto è naturale.
Tutto è cambiato, ma non è sbagliato.
Vecchia spagnola è bella signora.
Vorresti uno spumante o un diamante?

Отже, активне використання мнемотехнічних прийомів, які базуються на міжмовній інтерференції та римуванні іншомовного матеріалу, є потужним засобом оптимізації навчання іноземної мови на початковому етапі, що сприяє підтриманню та підсиленню внутрішньої мотивації учнів/ студентів та забезпечує швидке оволодіння значним об'ємом лексики, розуміння граматики завдяки інтенсивній пізнавальній активності, формування позитивного ставлення до іноземної мови, зняття психологічної напруги, впевненість студентів у власних силах, творчій інтерес, бажання продовжувати вивчення іноземної мови.

Психологічна та дидактична цінність зазначених прийомів зумовлюється тим, що при їхньому використанні учні/ студенти не сприймають іноземну мову як дещо абсолютно нове, складне, що потребує великої кількості часу та зусиль, а засвоєний у такий спосіб лексико-граматичний матеріал відкриває більше можливостей для навчальної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарко, О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. Соціогуманітарні проблеми людини. №3, 2008. С. 143-149.
2. Знанецька О.М., Райлянова В.Е. Проблеми мотивації навчання іноземної мови у вищій школі. Вісник Запорізького національного університету. № 2(18), 2012. С. 87-92.
3. Рибалка Н.В. Особливості застосування мнемотехніки при вивченні лексичного матеріалу на заняттях з німецької мови. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2020. № 2 (20). С. 290-297.

4. Якимчук Ю.В. Розвиток внутрішньої мотивації у студентів вищих навчальних закладів на заняттях з іноземної мови. Технології інтелектуального розвитку. Том 3. № 4(25). DOI: <http://doi.org/10.31108/3.2019.3.4.13>

5. *Traité de psychologie de la motivation. Théories et pratiques.* Sous la direction de Philippe Carré, Fabien Fenouillet. Collection : *Éducation Sup.* Editeur : Dunod. 2019. 416 p.